

PÍANÓ

Í þessum hluta aðalnámskrár tónlistarskóla er fjallað um nokkur atriði varðandi nám á píanó og hljómborð. Þar á eftir fara kaflar um hvern hinna þriggja megináfanga námsins, grunnnám, miðnám og framhaldsnám. Í þessum köflum eru fyrst tilgreind þau leikni- og skilningsmarkmið sem nemendur þurfa að hafa náð við lok hvers námsáfanga. Síðan eru birtir verkefnalistar með dæmum um viðfangsefni í hverjum námsáfanga. Á eftir verkefnalistunum er prófkröfum á áfangaprófum lýst með völdum dæmum og gerð grein fyrir flutningsmáta tónstiga og hljóma.

Nokkur atriði varðandi nám á píanó og hljómborð

Píanóið er yngra hljóðfæri en margur hyggur, aðeins rúmlega tveggja alda gamalt. Tilurð þess byggist þó á nokkurra aldra þróun ýmissa annarra hljómborðshljóðfæra. Vinsældir píanós eru miklar og sækist fólk á öllum aldri eftir að nema píanóleik. Algengast er að námið hefjist um 8 ára aldur en með ákveðnum kennsluáðferðum geta nemendur byrjað fyrr.

Margir píanónemendur, sem hefja rytmískt píanónám, hafa áður stundað klassískt nám um lengri eða skemmri tíma. Ekkert er þó því til fyrirstöðu að stunda píanónám með rytmísku sniði allt frá upphafi.

Segja má að píanóið hafi tvöfalt hlutverk í rytmískri tónlist. Annars vegar er það algengt undirleikshljóðfæri og því er mikilvægt fyrir píanónemendur að tileinka sér góða og fjölbreytta raddsetningu hljóma og hljómasambanda, allt frá upphafi námsins. Þekkingu á þessu sviði þarf að auka jafnt og þétt á námsferlinu ásamt samleikspjálfun með öðrum undirleikshljóðfærum. Á hinn bóginn gegnir píanóið einleikshlutverki, bæði í hljómsveitum og við aðstæður þar sem píanóleikari leikur einn og óstuddur. Spunapjálfun er því ekki síður mikilvæg í gegnum allt námið en þekkingu og þroska á þessu sviði þarf að auka markvisst í gegnum allt námið.

Auk hins hefðbundna píanós hafa rafpíanó og hljóðgervlar af ýmsum gerðum orðið snar þáttur í veröld píanóleikara í rytmískri tónlist. Æskilegt er að nemendur á efri stigum rytmískis píanóleiks kynnist rafhljómborðum, þar á meðal Rhodes-píanóum og Hammond-orgelum, og möguleikum þeirra ásamt eiginleikum magnara, hljóðkerfa, tónbreyta og annarra jaðartækja.

Upphaf náms á hljómborð

Hljómborðsnám á rætur sínar að rekja til náms á tveggja borða orgel (skemmtara) sem var mjög vinsælt með tilkomu þeirra hljóðfæra um 1980. Í því námi var lögð áhersla á að leika hljóma í vinstri hönd og laglínu í hægri og gátu orgelin fyllt upp í undirleikinn með trommum, bassa og ýmsum öðrum hljóðum. Þróunin hefur orðið sú að algengari eru hljóðfæri með einu hljómborði þar sem hægt er að skipta hljómborðinu. Þannig getur vinstri hönd nýst áfram til að leggja niður hljóma sem stýra þá sams konar undirleiksvél og kom fyrst fram í skemmturunum.

Nám í hljómborðsleik fellur undir grunnám í rytmískri tónlist og er lítið sem ekkert frábrugðið námi í píanóleik í rytmískri tónlist. Þó að leiðir kunnir að vera aðrar eru markmið og prófkröfur hinar sömu. Nauðsynlegt er að nemendur í hljómborðsleik séu orðnir vanir þungum áslætti áður en hugað er að grunnprófi og skulu þreyta prófið annaðhvort á píanó eða rafpíanó með fullri stærð hljómborðs (88 nótum), þungum áslætti og pedal.

Æskilegt er að nemendur, sem hafa hljómborð sem aðalhljóðfæri í grunnnámi, kynnist möguleikum hljóðfærisins og læri að beita þeim smekklega. Eftir grunnám er gert ráð fyrir að nemendur leiki á píanó og frekara nám í hljómborðsleik er ekki í boði.

Í þessari námskrá er miðað við að nemendur geti stundað píanónám í rytmískri tónlist frá upphafi náms. Einnig er mögulegt að hefja nám með klassísku sniði og skipta yfir í rytmíska tónlist síðar á námsferlinum.

Grunnám

Grunnám er fyrsti áfanginn í rytmísku tónlistarnámi. Námshraði getur verið ólíkur þar sem aldur nemenda og bakgrunnur er mjög misjafn og því er erfitt að fullyrða um heildarnámstíma í þessum áfanga.

Markmið í grunnnámi

Uppbygging kennslu í grunnnámi skal taka mið af eftirfarandi: Meginmarkmiðum tónlistarskóla sem sett eru fram í almennum hluta aðalnámskrár, sértækum markmiðum einstakra greinanámskráa, sértækum markmiðum einstakra skóla og síðast en ekki síst áhuga og þörfum nemenda. Leiðir að markmiðum geta verið mismunandi og nemendur ólíkir. Þess vegna hlýtur uppbygging námsins ætíð að verða einstaklingsbundin og viðfangsefni breytileg. Það er hlutverk kennara að leiða hvern nemanda í átt að settu marki með viðeigandi viðfangsefnum.

Við lok grunnnáms eiga píanónemendur í rytmísku námi að hafa náð eftirfarandi markmiðum:

Tónn og tækni

Nemandi

- hafi náð góðum grundvallartökum á hljóðfærinu
- beiti líkamanum á eðlilegan og áreynslulausan hátt þegar leikið er á hljóðfærið
- leiki með vel mótaðri handstöðu
- hafi öðlast allgóða fingraleikni
- leiki með jöfnum og skýrum áslætti
- getið leikið skýrt staccato og allgott legato
- geti leikið samtímis staccato með annarri hendi og legato með hinni
- hafi náð allgóðu valdi á mismunandi tónmyndun
- hafi öðlast tón sem hæfir stíl tónlistarinnar
- sýni tónmótun sem hæfir stíl tónlistarinnar
- geti gert styrkbreytingar heyrnlegar
- hafi kynnst öllu hljómborðinu
- hafi náð valdi á eðlilegum hreyfingum um allt hljómborðið
- geri sér grein fyrir mikilvægi hentugrar fingrasetningar
- leiki með markvissri og öruggri fingrasetningu
- geti dregið fram laglínu á móti undirleik
- kunni skil á einfaldri pedalnotkun

Hljómborð

Nemandi sem leikur á hljómborð sem aðalhljóðfæri

- hafi góða þekkingu á hljóðfæri sínu og möguleikum þess
- hafi góða tilfinningu fyrir raddvali og beiti því smekklega
- hafi öðlast grunnþekkingu á mögnurum og litlum hljóðkerfum
- sé fær um að ná allgóðum tóni með magnara og litlu hljóðkerfi

Hrynur og form

Nemandi

- hafi öðlast allgott hrynskyn
- geti leikið með hryntilfinningu sem hæfir stíl tónlistarinnar
- skilji og þekki algengustu formgerðir
- sýni gott formskyn

Laglína og undirleikur

Nemandi

- flytji laglínu á sannfærandi hátt, m.a. með persónulegri túlkun, hendingamótun og styrkbreytingum
- geti leikið hljóma í undirleik af öryggi og smekkvísi
- hafi grundvallarskilning á hlutverki síns hljóðfæris í hljómsveit

Tónstigar og hljómar

Nemandi

- hafi allgóð tök á notkun og þjálfast reglulega í leik eftirfarandi tónstiga:
  - dúr og dúr-pentatónískur: C, G, D, F, Bb
  - dórískur, moll-pentatónískur og blústónstigi: D, A, E, G, C,
  - mixólýdískur: G, D, A, C, F
  - krómatískur tónstigi
  - hafi þjálfast reglulega í leik eftirfarandi hljóma:
    - dúr-þríhljómar og maj7 hljómar: C, G, D, F, Bb
    - moll-þríhljómar og m7 hljómar: D, A, E, G, C,
    - 7 hljómar: G, D, A, C, F
- hafi kynnst og skilji uppbyggingu +7, og dim7 hljóma í algengustu tóntegundum
- skilji uppbyggingu og þekki helstu notkunarmöguleika allra framangreindra hljóma og tónstiga til spuna
- hafi öðlast grundvallarskilning á eðli og uppbyggingu kirkjutóntegunda
- leiki tónstiga og hljóma jafnt, hiklaust og utanbókar

Raddsetning hljóma og hljómasambanda

Nemandi

- geti leikið niðurlagshljóma í algengustu tóntegundum, sjá dæmi á bls. 40
- hafi skilning á II-V-I samböndum og geti leikið þau í algengustu tóntegundum með einföldum en góðum raddsetningum, sjá dæmi á bls. 40

Fjöldi og val verkefna

Nemandi

- hafi farið yfir viðunandi fjölda verkefna
- hafi fengist við fjölbreytt úrval verkefna
- hafi safnað a.m.k. fjórum þekktum lögum á safnlista

Spuni

Nemandi

- geti spunnið liðlega yfir einföld hljómferli á díatónískan máta
- sýni með spuna sínum góðan skilning á hljómrænu innihaldi tónlistarinnar
- hafi allgóð tök á notkun blús- og pentatónstígum, einkum til spuna yfir einfalt blúsform
- leiki með öruggri hryntilfinningu
- sýni sannfærandi hendingamótun í spuna
- sýni eðlilega framvindu í spuna
- sýni sannfærandi uppbyggingu í spuna
- sýni sannfærandi sjálfspottna notkun á mismunandi styrk og styrkbreytingum, bæði í spuna og flutningi laglína

- geti spunnið út frá hljómagöngum laga af sambærilegri þyngd og lög sem nefnd eru sem dæmi um prófverkefni á grunnprófi

Samspilsíðkun

Nemandi

- hafi kynnst ýmiss konar samleik
- hafi fengið tækifæri til að leika í hljómsveit
- geti unnið undir leiðsögn í samspili og hljómsveitarstarfi
- hafi kynnst algengasta taktslætti og bendingum stjórnanda
- hafi fengið tækifæri til að koma fram á tónleikum sem þátttakandi í samspili

Samspilshæfni

Nemandi sýni með leik sínum eftirfarandi atriði í þeim mæli sem eðlilegt getur talist við lok grunnnáms:

- hlustun á meðspilara og virkt samspil
- frumkvæði í samleik
- að hann sé móttækilegur fyrir frumkvæði annarra í samleik
- hæfni til að vinna undir leiðsögn í samspili og hljómsveitarstarfi
- þekkingu á algengasta taktslætti og bendingum stjórnanda

Lestur, leikur eftir eyra og utanbókarlærdómur

Nemandi

- hafi þjálfast reglulega í nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í lestri bókstafshljóma til undirleiks og spuna
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum lestri bókstafshljóma til undirleiks og spuna
- skilji og geti farið eftir algengustu leiðbeinandi orðum og táknum sem koma fyrir á lagblöðum¹
- geti lesið og leikið án undirbúnings verkefni sambærileg þeim sem fengist var við í fyrri hluta grunnnáms
- hafi þjálfast reglulega í að leika laglínur utanbókar
- hafi þjálfast reglulega í að læra hljómaganga utanbókar til notkunar í undirleik og spuna
- hafi þjálfast reglulega í að læra einfaldar laglínur og hljómaganga eftir eyra

Túlkun, tjáning, still og framkoma

Nemandi sýni eftirfarandi atriði í þeim mæli sem eðlilegt getur talist við lok grunnnáms:

- tilfinningu fyrir túlkun og hendingamótun
- blæbrigði og andstæður

---

¹ „Lead sheet.“

- þekkingu og skilning á stíl
- tilfinningu fyrir samleik
- öruggan og sannfærandi leik
- persónulega tjáningu
- viðeigandi framkomu

Námslok

Nemandi

- hafi undirbúið prófverkefni til flutnings á grunnprófi samkvæmt þessari námskrá

Raddsetning hljóma og hljómferla

Mikilvægt er að nemendur tileinki sér frá upphafi námsins hentuga og stílrænt viðeigandi raddfærslu hljóma og hljómasambanda. Í grunnnámi er einkum lögð áhersla á notkun hljómhvarfa og eðlileg tengsl hljóma með vali á nærtækum hljómhvörfum. Annars vegar er mikilvægt að nemendur þjálfist í leik hljóma með hægri hendi og grunntóna með vinstri hendi. Hins vegar er mikilvægt að nemendur öðlist leikni í leik hljóma með vinstri hendi til stuðnings við laglínur eða spuna með hægri hendi.

Dæmi

Niðurlagshljómar í C dúr

Chord progression in C major: C, F, G, C.

II-V-I hljómferli í C dúr

Chord progression in C major: Dm⁷, G⁷, C^Δ.

Verkefnalisti í grunnnámi

Hér á eftir fara nokkur sýnishorn viðfangsefna nemenda í grunnnámi. Listinn er alls ekki tæmandi og er honum einkum ætlað að vera til viðmiðunar við skipulagningu hljóðfæranámsins, meðal annars við val annars kennsluefnis. Þyngdarstig viðfangsefnanna er breytilegt, þ.e. allt

frá kennsluefni fyrir byrjendur til viðfangsefna sem henta við lok grunnnáms.

Listanum er raðað eftir stafrófsröð höfunda og útgefanda getið fyrir neðan titil verks eða bókar. Í einstaka tilfellum kunna hlutar bóka að vera erfiðari en hæfir þessum námsáfangam. Af þessari ástæðu er sömu viðfangsefna einnig í nokkrum tilvikum getið í fleiri en einum áfangam.

Kennsluefni

AEBERSOLD, JAMEY
Maiden Voiage
Jamey Aebersold Jazz

BJÖRGVIN Þ. VALDIMARSSON
Píanó eftir eyranu
Nótnaútgáfa B. Þ. V.

ÁSTVALDUR TRAUSTASON
Hljómar í bókstaflegum skilningi
Tónheimar ehf.

NEELY, BLAKE
How to play from a fake book
Hal Leonard

BEALE, CHARLES
Jazz piano pieces grade 1-4
ABRSM

SIGFÚS ÓLAFSSON
Þú og hljómborðið 1, 2 og 3
Sigfús Ólafsson

Grunnpróf

Við lok grunnnáms skulu nemendur þreyta grunnpróf, annars vegar í hljóðfæraleik og hins vegar í bóklegum greinum. Í kafla um áfangapróf á bls. 22–33 í þessu riti er að finna umfjöllun um áfangapróf, þ.m.t. tilgang, skipulag, prófþætti og vægi þeirra, lengd prófa, prófreglur, prófdæmingu og einkunnagjöf. Mikilvægt er að allir, sem hlut eiga að máli, kynni sér þessi atriði vandlega.

Verkefni og prófkröfur

Á grunnprófi skal nemandi leika tvö aðallög. Auk þess skal hann leggja fram safnlista með fjórum lögum og velur prófdómari eitt þeirra til flutnings. Alls eru því undirbúin sex lög og skulu þau öll vera í samræmi við kröfur þessarar námskrár. Aðrir prófþættir eru æfing, tónstigar og hljómar, val og óundirbúinn nótnalestur auk þess sem gefið er fyrir heildarsvip prófsins.

Miða skal við að heildartími á grunnprófi fari ekki fram yfir 30 mínútur. Á prófinu skal nemandi flytja öll lög samkvæmt prófþætti 1 utanbókar. Sama á við um tónstiga og hljóma samkvæmt prófþætti 3. Annað prófefni má leika eftir nótum. Á grunnprófi er heimilt að notast við undirleik kennara eða hljóðritaðan undirleik.

Prófbættir eru þessir:

1. **Verk** (45 einingar alls) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
  - a) Tvö ólík aðallög (15 einingar hvort).
  - b) Eitt lag af fjögurra laga safnlista – valið af prófdómara (15 einingar).
2. **Æfing** (15 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
3. **Tónstigar og hljómar** (15 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
4. **Val** (10 einingar). Nemandi velji annað eftirtalinna viðfangsefna:
  - a) Leiki frumsamið verk eða eigin útsetningu.
  - b) Leiki verk samkvæmt klassískri námskrá af sambærilegri þyngd og önnur prófverkefni.
5. **Óundirbúinn nótnalestur** (10 einingar).
  - a) Hefðbundinn nótnalestur (5 einingar).
  - b) Lestur bókstafshljóma og spuni yfir þá (5 einingar).
6. **Heildarsvipur** (5 einingar).

Frekari umfjöllun um einstaka þætti prófsins er að finna í kafla um áfanga-próf á bls. 29–33 hér að framan.

Hér á eftir eru fyrst birt dæmi um prófverkefni á grunnprófi. Síðan eru birt fyrirmæli um leikmáta þeirra tónstiga og hljóma sem krafist er til prófs.

Verk, safnlisti og æfingar

Eftirfarandi dæmum um prófverkefni á grunnprófi er ætlað að skilgreina þyngdarstig prófsins. Fullt eins má velja önnur verkefni af sambærilegri þyngd.

Dæmi um aðallög og lög á safnlista

Blue Monk (Monk)
 Cantaloupe Island (Hancock)
 Danny boy (Þjóðlag)
 House of the rising sun (Þjóðlag)
 Mr. PC (Coltrane)
 Samferða (Magnús Eiríksson)
 So what (Davis)
 Song for my father (Silver)
 Summertime (Gerswin)
 Vem kan segla förutan vind (Þjóðlag)

Dæmi um æfingar

CZERNY, CARL
 Æfing nr. 12 í F-dúr
 Úr: Czerny / Germer: Æfingar
 1. bindi, 1. hluta
 Wilhelm Hansen

SPINDLER, FRITZ
 Æfing í C-dúr (Mountain Climbing)
 Úr: Hirschberg, D.: Technic is fun,
 1. hefti, bls. 10
 Belwin Mills

Tónstigar og hljómar

Til prófs skal undirbúa eftirfarandi tónstiga og hljóma með þeim hætti sem mælt er fyrir um hér á eftir. Fyrir upphaf prófs skal leggja fram lista yfir þá tónstiga og hljóma sem undirbúnir hafa verið. Í prófinu velur prófdómari þá tónstiga og hljóma sem leiknir eru.

Efni

Nemandi geti leikið

- krómátískan tónstiga frá nótu að eigin vali, eina áttund upp og niður með hvorri hendi fyrir sig
- samstíga dúrtónstiga til og með tveimur formerkjum, 2 áttundir upp og niður í báðum höndum, ein áttund á milli handa
- samstíga hljómhæfa molltónstiga til og með tveimur formerkjum, 2 áttundir upp og niður með báðum höndum, ein áttund á milli handa
- tvo gagnstíga dúrtónstiga að eigin vali, eina áttund með báðum höndum í einu
- brotna þríhljóma í dúr- og molltóntegundum til og með tveimur formerkjum, eina áttund með hvorri hendi fyrir sig
- dúr-pentatónískan tónstiga frá eftirtöldum tónum: C, G, D, F og Bb, tvær áttundir með hægri hendi, sbr. dæmi á bls. 44
- dórískan tónstiga, moll-pentatónískan tónstiga og blústónstiga frá eftirtöldum tónum, tvær áttundir með hægri hendi: D, A, E, G og C
- mixólýdískan tónstiga: G, D, A, C, og F
- eftirtalda hljóma í grunnstöðu í hægri hendi, auk þess sem grunntónn er leikinn í áttund í vinstri hendi:
  - dúr þríhljómar og maj7 hljómar: C, G, D, F og Bb
  - moll þríhljómar og moll7 hljómar: D, A, E, G og C
  - 7 hljómar: G, D, A, C, og F
- niðurlagshljóma, sbr. dæmi á bls. 40, í tóntegundum til og með tveimur formerkjum
- II-V-I hljómferli í tóntegundum til og með tveimur formerkjum, sbr. dæmi á bls. 40

Leikmáti og hraði

Nemandi

- leiki tónstiga og hljóma eigi hægar en M.M. ♩ = 72, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur
- leiki brotna hljóma eigi hægar en M.M. ♩ = 48, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur í 6/8-takti
- leiki tónstiga og hljóma jafnt, hiklaust, legato og utanbókar

Dæmi

C dúr brotinn þríhljómur
hægri hönd

vinstri hönd

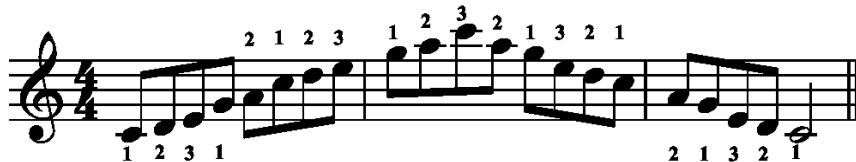
eða

C dúr, brotinn þríhljómur í grunnstöðu

C dúr-pentatónískur

Miðnám

Í miðnámi eykst umfang námsins frá því sem er í grunnnámi og ætla má að námstíminn lengist að sama skapi. Miðað er við að nemendur geti lokið miðnámi á um það bil fjórum til fimm árum en námshraði getur þó verið mismunandi. Ræður þar miklu ástundun, aldur og þroski nemenda.

Markmið í miðnámi

Uppbygging kennslu í miðnámi skal taka mið af eftirfarandi: Meginmarkmiðum tónlistarskóla sem sett eru fram í almennum hluta aðalnámsskrár, sértækum markmiðum einstakra greinanámsskráa, sértækum markmiðum einstakra skóla og síðast en ekki síst áhuga og þörfum nemenda. Leiðir að markmiðum geta verið mismunandi og nemendur ólíkir. Þess

vegna hlýtur uppbygging námsins ætíð að verða einstaklingsbundin og viðfangsefni breytileg. Það er hlutverk kennara að leiða hvern nemanda í átt að settu marki með viðeigandi viðfangsefnum.

Við lok miðnáms eiga píanónemendur í rytmísku námi að hafa náð eftirfarandi markmiðum:

Tónn og tækni

Nemandi

- hafi náð góðum tókum á hljóðfærinu
- beiti líkamanum á eðlilegan og áreynslulausan hátt þegar leikið er á hljóðfærið
- leiki með vel mótaðri handstöðu
- hreyfi hendur eðlilega og leikandi um hljómborðið
- hafi náð góðum tókum á sjálfstæði handa
- hafi öðlast góða fingraleikni
- leiki með jöfnum og skýrum áslætti
- leiki með skýrum og blæbrigðaríkum tóni
- hafi náð góðu valdi á mismunandi áslætti, þ.m.t. legato og og staccato
- leiki með markvissri fingrasetningu sem stuðli að öruggri hreyfingu handa á hljómborðinu
- hafi náð talsverðu öryggi og snerpu í stærri hreyfingum um hljómborðið
- hafi öðlast tón sem hæfir stíl tónlistarinnar
- sýni tónmótun sem hæfir stíl tónlistarinnar
- geti gert styrkbreytingar vel heyranlegar
- noti pedal á skýran og markvissan hátt
- hafi kynnst rafmagnspíanóum og hljóðgervlum
- hafi kynnst mögnurum, hljóðkerfum, tónbreytum og öðrum jaðartækjum eftir því sem tók eru á

Hrynur og form

Nemandi

- hafi öðlast gott hrynskyn
- leiki með hryntilfinningu sem hæfir stíl tónlistarinnar
- skilji og þekki algengar formgerðir
- sýni mjög gott formskyn

Laglína og undirleikur

Nemandi

- flytji laglínur á sannfærandi hátt, m.a. með persónulegri túlkun, hendingamótun og styrkbreytingum
- hafi kynnst blokkhljómaraddsetningu og geti raddsett einfaldar laglínur á þann máta, sjá dæmi á bls. 51
- geti leikið hljóma í undirleik af öryggi og smekkvísi
- hafi góðan skilning á hlutverki síns hljóðfæris í hljómsveit

Tónstigar og hljómar

Nemandi

- hafi góð tök á notkun og þjálfast reglulega í leik eftirfarandi tónstiga í öllum tóntegundum:
  - dúr
  - djassmoll²
  - allar kirkjutóntegundir
  - dúr-pentatónískur
  - moll-pentatónískur
  - blústónstigi
  - mixólýdískur b9 b13
- hafi kynnst og skilji notagildi eftirfarandi tónstiga:
  - breyttur³
  - lýdískur b7
- hafi þjálfast reglulega í leik, þekki og skilji notkunarmöguleika eftirfarandi níundarhljóma:
  - maj9
  - moll9
  - 7(9)
  - m7(b5)9
- hafi kynnst og skilji notagildi eftirfarandi breyttra forhljóma:
  - 7(#9 #5)
  - 7(b9 #5)
  - 7(b9 b5)
  - 7(9 #5)
- hafi á valdi sínu samstígan krómatískan tónstiga frá hvaða nótu sem er, þrjár áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu gagnstígan krómatískan tónstiga frá as eða as' og d eða d', tvær áttundir með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu samstíga dúrtónstiga, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu samstíga hljómhæfa molltónstiga, tvær áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu gagnstíga dúrtónstiga, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu eftirtalda gagnstíga hljómhæfa molltónstiga, tvær áttundir með báðum höndum í einu: a, e, d, c
- hafi á valdi sínu brotna þríhljóma, sbr. dæmi á bls. 55, í dúr- og molltóntegundum til og með fjórum formerkjum með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu arpeggiur í grunnstöðu, sbr. dæmi á bls. 55, til og með fjórum formerkjum með báðum höndum í einu

² Moll með stórri sexund og stórri sjöund.

³ „Altered“.

Raddsetning hljóma og hljómasambanda

Nemandi

- hafi náð góðum tókum á algengustu vinstrihandar raddsetningum fyrir II-V-I hljómferli í dúr í grunnstöðu og 2. hljómhvörfum, sbr. dæmi á bls. 50
- hafi náð góðum tókum á tveggja handa II-V-I raddsetningum í algengustu tóntegundum, sbr. dæmi á bls. 50
- hafi kynnst vinstri handar raddsetningum fyrir II-V-I í moll í grunnstöðu og 2. hljómhvörfum, sbr. dæmi á bls. 50
- hafi kynnst „So what“-raddsetningunni og geti beitt henni við eftirfarandi hljóma: m7, maj7, maj7#11, sus9, sbr. dæmi á bls. 50
- hafi kynnst algengustu gerðum ferundaraddsetninga og notkun þeirra við algengustu hljómgerðir, sbr. dæmi á bls. 50
- hafi kynnst algengustu gerðum „upper structure“-raddsetninga við algengustu hljómgerðir, þ.m.t. breytta forhljóma, sbr. dæmi á bls. 51
- geti beitt ofangreindum raddsetningargerðum í algengum djasslögum

Fjöldi og val verkefna

Nemandi

- hafi farið yfir viðunandi fjölda verkefna
- hafi fengist við fjölbreytt úrval verkefna
- hafi safnað a.m.k. fjórtán þekktum lögum á safnlista, þar af a.m.k. sjö djasslögum

Spuni

Nemandi

- geti spunnið liðlega yfir meðalþung hefðbundin hljómferli í dúr og moll
- sýni með spuna sínum góðan skilning á hljómrænu innihaldi tónlistarinnar
- sýni góð grundvallartök á krómatísku nótnavali í spuna, m.a. með notkun á krómatískum nálgunarnótum og breyttum spennum
- beiti fjölbreyttum hryn í spuna
- leiki með öruggri hryntilfinningu
- sýni sannfærandi hendingamótun í spuna
- sýni eðlilega framvindu í spuna
- sýni sannfærandi uppbyggingu í spuna
- sýni sannfærandi sjálfspottna notkun á mismunandi styrk og styrkbreytingum, bæði í spuna og flutningi laglína
- geti spunnið á sannfærandi máta út frá hljómagöngum laga af sambærilegri þyngd og nefnd eru sem dæmi um prófverkefni á miðprófi

Samspilsíðkun

Nemandi

- hafi þjálfast í ýmiss konar samleik

- hafi leikið reglulega í hljómsveit
- geti unnið undir leiðsögn í samspili og hljómsveitarstarfi
- skilji og geti fylgt algengasta taktslætti og bendingum stjórnanda
- sé meðvitaður um nauðsyn undirbúnings, góðrar ástundunar og reglulegrar tímasóknar í samspili
- sé meðvitaður um sameiginlega ábyrgð þeirra sem leika saman á farsælu starfi og góðum árangri
- sé meðvitaður um mikilvægi góðra samskipta og félagslegrar færni í samstarfi
- hafi fengið tækifæri til að koma fram á tónleikum sem þátttakandi í samspili

Samspilshæfni

Nemandi sýni með leik sínum eftirfarandi atriði í þeim mæli sem eðlilegt getur talist við lok miðnáms:

- hlustun á meðspilara og virkt samspil
- frumkvæði í samleik
- að hann sé móttækilegur fyrir frumkvæði annarra í samleik
- hæfni til að vinna undir leiðsögn í samspili og hljómsveitarstarfi
- skilji og geti fylgt algengasta taktslætti og bendingum stjórnanda

Lestur, leikur eftir eyra og utanbókarlærdómur

Nemandi

- hafi þjálfast reglulega í nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í lestri allra bókstafshljóma sem talist geta í almennri notkun, bæði til undirleiks og spuna
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum lestri allra algengra bókstafshljóma, bæði til undirleiks og spuna
- hafi góða þekkingu á leiðbeinandi orðum og táknum sem koma fyrir á lagblöðum⁴
- geti lesið og leikið án undirbúnings verkefni sambærileg þeim sem fengist var við í fyrri hluta miðnáms
- hafi þjálfast reglulega í að leika laglínur utanbókar
- hafi þjálfast reglulega í að læra hljómaganga utanbókar til notkunar í undirleik og spuna
- hafi þjálfast reglulega í að læra laglínur og hljómaganga eftir eyra

Upprit

Nemandi

- hafi þjálfast í að læra utan að, líkja eftir og fylgja hljóðrituðum leik þekktra listamanna í völdum spunaköflum
- hafi kynnst uppritun valinna spunakafla þekktra listamanna

---

⁴ „Lead sheet“.

Tónsmíðar

Nemandi

- hafi kynnst tónsmíðavinnu

Túlkun, tjáning, stíll og framkoma

Nemandi sýni eftirfarandi atriði í þeim mæli sem eðlilegt getur talist við lok miðnáms:

- tilfinningu fyrir túlkun og hendingamótun
- blæbrigði og andstæður
- þekkingu og skilningu á stíl
- tilfinningu fyrir samleik
- öruggan og sannfærandi leik
- persónulega tjáningu
- viðeigandi framkomu

Námslok

Nemandi

- hafi undirbúið prófverkefni til flutnings á miðprófi samkvæmt þessari námskrá

Raddsetning hljóma og hljómferla

Í miðnámi er lögð áhersla á að nemendur tileinki sér helstu gerðir djassraddsetninga við algengustu hljómgerðir og hljómferli. Hér er í mörgum tilfellum um að ræða grunntónslausar raddsetningar sem nýta spennur, eina eða fleiri, þ.e. 9und, 11und og 13und. Megináhersla er á grunntónslausar vinstri handar raddsetningar fyrir II-V-I hljómferli í dúr og moll. Einnig koma til tveggja handa II-V-I raddsetningar, ferundar-raddsetningar, „So what“-raddsetningin og svokallaðar „upper structure“-raddsetningar, þ.e. grunntónn, þríund og sjöund (mögulega fimmund) í vinstri hendi og dúrþríhljómur sem inniheldur spennur, annar en forhljómurinn sjálfur, í hægri hendi.

Hér er um að ræða umtalsverða viðbót við það hljómræna efni sem tilheyrir grunnnámi. Því er mikilvægt að nemendur vinni markvisst að þessum námsþætti allt frá upphafi miðnáms undir leiðsögn kennara. Skilningur og liðug beiting þróaðri raddsetningargerða er grundvallaratriði í djass-píanóleik og því afar mikilvægur námsþáttur á þessu stigi.

Dæmi

Vinstri handar raddsetning fyrir II-V-I hljómferli í dúr
Grunnstaða 2. hljómhvörf

Dm⁷ G⁷ C⁶ Gm⁷ C⁷ F^Δ

Vinstri handar raddsetning fyrir II-V-I hljómferli í moll
Grunnstaða 2. hljómhvörf

Dm^{7b5} G^{7b9} Cm⁶ Gm^{7b5} C^{7b9} Fm⁶

Tveggja handa II-V-I raddsetning í dúr

Dm⁷ G⁷ C^Δ

„So what“-raddsetning

Þessi raddsetning getur meðal annars nýst sem Dm7, Bbmaj, Gsus9, Ebmaj #11.

Ferunda-raddsetning

Þessi raddsetning getur meðal annars nýst sem G7, Dm6, Bm7b5 eða Db7(#9,#5).

„Upper structure“-raddsetning

Viðkomandi hljómur í vinstri hendi og annar þríhljómur í hægri

Chord progression for the first system:

- Measure 1: $C7(b5b9)$
- Measure 2: $C7(\#5\#9)$
- Measure 3: $C7(13b9)$
- Measure 4: $C7(\#11)$

Chord progression for the second system:

- Measure 1: $C\#11$
- Measure 2: $Cm7(11)$
- Measure 3: $Cm7(9)$
- Measure 4: $Cm7b5(11)$

Blokkhljómaraddsetning

Hver nóta hljómsett og áttund tvöfölduð

Chord progression for the 'Blokkhljómar' exercise:

- Measure 1: Am^6
- Measure 2: $Bm7b5$ and $E7b9$ (triplet)
- Measure 3: Am^6
- Measure 4: Am^6

Níundarhljómar

Níundarhljómar (maj9, moll9, 7(9), og m7(b5)) lagðir niður í 1-7-3-5-9 raddsetningu. Grunntónn og sjöund í vinstri og hinar nóturnar í hægri.

Chord progression for the 'Níundarhljómar' exercise:

- Measure 1: $Cmaj^9$
- Measure 2: Cm^9
- Measure 3: $C7^9$
- Measure 4: $Cm7(b5)^9$

Verkefnalisti í miðnámi

Hér á eftir fara nokkur sýnishorn viðfangsefna nemenda í miðnámi. Listinn er alls ekki tæmandi og er honum einkum ætlað að vera til viðmiðunar við skipulagningu hljóðfæranámsins, meðal annars við val annars kennsluefnis. Þyngdarstig viðfangsefnanna er breytilegt, þ.e. allt frá kennsluefni, sem hentar við upphaf miðnáms, til efnis sem hæfir við lok námsáfangans.

Listanum er raðað eftir stafrófsröð höfunda og útgefanda getið fyrir neðan titil verks eða bókar. Í einstaka tilfellum kunna hlutar bóka að vera erfiðari en hæfir þessum námsáfanga. Af þessari ástæðu er sömu viðfangsefna einnig í nokkrum tilvikum getið í fleiri en einum áfanga.

Kennslubækur

LEVINE, MARK
The Jazz Piano Book
Sher Music Co.

MANTOOTH, FRANK
Voicings for jazz keyboard
Hal Leonard

LEVINE, MARK
The Jazz theory book
Sher Music Co.

TRACY, MIKE
Jazz piano voicings for the non-
pianist
Jamey Aebersold

Miðpróf

Við lok miðnáms skulu nemendur þreyta miðpróf, annars vegar í hljóðfæraleik og hins vegar í tónfræðagreinum. Í kafla um áfangapróf á bls. 22–33 í þessu riti er að finna umfjöllun um áfangapróf, þ.m.t. tilgang, skipulag, prófþætti og vægi þeirra, lengd prófa, prófreglur, prófdæmingu og einkunnagjöf. Mikilvægt er að allir, sem hlut eiga að máli, kynni sér þessi atriði vandlega.

Verkefni og prófkröfur

Á miðprófi skal nemandi leika tvö aðallög. Auk þess skal hann leggja fram lista með fjórtán lögum og velur prófdómari eitt þeirra til flutnings. Alls eru því undirbúin sextán lög og skulu þau öll vera í samræmi við kröfur námskrárinnar. Miðað er við að a.m.k. helmingur laga samkvæmt prófþætti 1 sé djasstónlist. Aðrir prófþættir eru upprit, æfing, tónstigar og hljómar, val og óundirbúinn nótnalestur auk þess sem gefið er fyrir heildarsvip prófsins.

Miða skal við að heildartími á miðprófi fari ekki fram yfir 50 mínútur. Á prófinu skal nemandi flytja öll lög samkvæmt prófþætti 1 utanbókar. Sama á við um upprit samkvæmt prófþætti 2 og tónstiga og hljóma samkvæmt prófþætti 4. Einnig skal leika valverkefni samkvæmt prófþætti 5 b)

utanbókar. Önnur prófverkefni, þ.e. æfingu samkvæmt prófþætti 3 og val samkvæmt prófþætti 5 a) og 5 c), má leika eftir nótum. Eðli málsins samkvæmt er óundirbúinn nótalestur samkvæmt prófþætti 6 alltaf eftir nótum.

Prófþættir eru þessir:

1. **Verk** (36 einingar alls) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
  - a) Tvö ólík aðallög, flutt með hljómsveit (12 einingar hvort).
  - b) Eitt lag af fjórtán laga safnlista, flutt með hljómsveit – valið af prófdómara (12 einingar).
2. **Upprit** (12 einingar) flutt með upprunalegri upptöku.
3. **Æfing** (12 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
4. **Tónstigar og hljómar** (15 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
5. **Val** (10 einingar). Nemandi velji eitt eftirtalinna viðfangsefna:
  - a) Leiki frumsamið verk eða eigin útsetningu.
  - b) Leiki verk að eigin vali af sambærilegri þyngd og önnur miðprófsverkefni.
  - c) Leiki verk samkvæmt klassískri námskrá af sambærilegri þyngd og önnur prófverkefni.
6. **Óundirbúinn nótalestur** (10 einingar).
  - a) Hefðbundinn nótalestur (5 einingar)
  - b) Lestur bókstafshljóma og spuni yfir þá (5 einingar).
7. **Heildarsvipur** (5 einingar).

Frekari umfjöllun um einstaka þætti prófsins er að finna í kafla um áfangapróf á bls. 29–33 hér að framan.

Hér á eftir birtast dæmi um prófverkefni á miðprófi. Síðan eru birt fyriræmi um leikmáta þeirra tónstiga og hljóma sem krafist er til prófs.

Verk, safnlisti og æfingar

Eftirfarandi dæmum um prófverkefni á miðprófi er ætlað að skilgreina þyngdarstig prófsins. Fullt eins má velja önnur verkefni af sambærilegri þyngd. Dæmin eiga við um aðallög og þau lög sem best hafa á safnlista frá grunnprófi, sjá nánari umfjöllun í kafla um áfangapróf á bls. 29 í þessu riti.

Dæmi um aðallög og ný lög á safnlista

All the things you are (Kern)
 Beautiful love (Young)
 Corcovado (Jobim)
 Ef þú ert mér hjá (Magnús Eiríksson)
 In walked bud (Monk)
 It could happen to you (Burke / Van Heusen)

Light my fire (The Doors)
 Stella by starlight (Young)
 Vetrarsól (Gunnar Þórðarson)
 What's this thing called love (Porter)

Dæmi um upprit

Wynton Kelly: Freddie freeloader (Miles Davis: Kind of Blue)
 Kenny Kirkland: La Belle Dame Sans Regrets (Sting: Mercury Falling)

Dæmi um æfingar

BERTINI, HENRI
 Æfing í e-moll op, 29, nr. 14
 Úr: Bertini: Æfingar op. 29
Peters
 eða: First studies of Graded
 Pianoforte Studies, 4. stig
Associated Board

GURLITT, CORNELIUS
 Æfing í F-dúr op. 51, nr. 8
 Úr: Second Series of Graded
 Pianoforte Studies, 4. stig
Associated Board

Tónstigar og hljómar

Til prófs skal undirbúa eftirfarandi tónstiga og hljóma með þeim hætti sem mælt er fyrir um hér á eftir. Í prófinu velur prófdómari þá tónstiga og hljóma sem leiknir eru.

Efni

Nemandi geti leikið

- samstígan krómatískan tónstiga frá nótu að eigin vali, þrjár áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- gagnstígan krómatískan tónstiga frá as, as', d eða d', tvær áttundir með báðum höndum í einu
- samstíga dúrtónstiga til og með fjórum formerkjum, tvær áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- samstíga hljómhæfa molltónstiga til og með fjórum formerkjum, tvær áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- tvo gagnstíga dúrtónstiga, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- einn gagnstígan hljómhæfan molltónstiga, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- tvo brotna dúrþríhljóma og tvo brotna mollþríhljóma, tvær áttundir með báðum höndum í einu, sbr. dæmi á bls. 55; velja skal tóntegundir sem sýna mismunandi tækni
- arpeggiur í grunnstöðu í tveimur dúr- og tveimur molltóntegundum, tvær áttundir með báðum höndum og áttund á milli handa, sbr. dæmi á bls. 55; velja skal tóntegundir sem sýna mismunandi tækni
- djassmoll⁵, tvær áttundir með hægri hönd
- allar kirkjutóntegundir, tvær áttundir með hægri hönd

⁵ Moll með stórri sexund og stórri sjöund.

- blústónstiga, dúr-pentatóníska, moll-pentatóníska og mixólýdíska (b9 b13), tvær áttundir með hægri hönd
- alla maj9, moll9, 7(9), og m7(b5)9 hljóma, í raddsetningu sbr. dæmi á bls. 51, grunntónn og sjöund í vinstri og hinar nóturnar í hægri
- II-V-I samband í öllum tóntegundum, sbr. dæmi á bls. 50
- moll II-V-I hljómferli í a, d, g, e, og b moll, sbr. dæmi á bls. 50

Leikmáti og hraði

Nemandi

- leiki tónstiga eigi hægar en M.M. ♩ = 80, miðað við að leiknar séu sextándapartsnótur
- leiki brotna þríhljóma eigi hægar en M.M. ♩ = 108, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur
- leiki arpeggiur eigi hægar en M.M. ♩ = 72, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur í 6/8-takti
- leiki þá tónstiga, sem einungis skulu leiknir með annarri hendi (rytmíska tónstiga), eigi hægar en M.M. ♩ = 100, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur
- leiki tónstiga og hljóma jafnt, hiklaust, legato og utanbókar

Dæmi

C dúr, brotinn þríhljómur

C dúr, arpeggiur í grunntöðu

Framhaldsnám

Framhaldsnám tekur við að loknu miðnámi. Hér er um umfangsmikinn námsáfangna að ræða og miðast lok framhaldsnáms við að nemendur séu undir það búnir að takast á við tónlistarnám á háskólastigi.

Gera verður ráð fyrir að námstími í framhaldsnámi sé einstaklingsbundinn og ræður þar miklu ástundun, aldur, þroski og hæfileikar nemenda. Miðað er við að unnt sé að ljúka þessum áfanga á um það bil fjórum árum.

Afburðanemendur ættu að geta lokið náminu á skemmri tíma en einnig getur lengri námstími verið eðlilegur.

Eftir því sem lengra miðar í framhaldsnámi vegur heildarmynd tónlistarflutnings nemandans, jafnt á tónleikum sem á prófum, þyngra. Hér er átt við aðra þætti en hljóðfæraleik, m.a. val meðleikara, getu þeirra og frammistöðu, útsetningar, samsetningu og framsetningu efnisskrár. Mikilvægt er að reglulega sé unnið að þessum námsþætti undir leiðsögn kennara en með vaxandi áherslu á frumkvæði nemandans. Stefnt skal að því að við lok framhaldsnáms sé nemandi fær um að standa fyrir heildstæðum, sannfærandi og persónulegum tónleikum.

Markmið í framhaldsnámi

Uppbygging kennslu í framhaldsnámi skal taka mið af eftirfarandi: Meginmarkmiðum tónlistarskóla sem sett eru fram í almennum hluta aðalnámskrár, sértækum markmiðum einstakra greinanámskráa, sértækum markmiðum einstakra skóla og síðast en ekki síst áhuga og þörfum nemenda. Leiðir að markmiðum geta verið mismunandi og nemendur ólíkir. Þess vegna hlýtur uppbygging námsins ætíð að verða einstaklingsbundin og viðfangsefni breytileg. Það er hlutverk kennara að leiða hvern nemanda í átt að settu marki með viðeigandi viðfangsefnum.

Við lok framhaldsnáms eiga píanónemendur í rytmísku námi að hafa náð eftirfarandi markmiðum:

Tónn og tækni

Nemandi

- hafi náð mjög góðum tókum á hljóðfærinu
- beiti líkamanum á eðlilegan og áreynslulausan hátt þegar leikið er á hljóðfærið
- hafi á valdi sínu öruggar og hnitmiðaðar hreyfingar um allt hljómborðið
- hafi mjög gott vald á samhæfingu ólíkra hreyfinga
- hafi öðlast mikla fingraleikni og snerpu
- hafi öðlast lipurð og hraða í leik brotinna hljóma og arpeggía
- hafi öðlast góða áttundatækni
- leiki með jöfnum og skýrum áslætti
- hafi náð mjög góðum tókum á mismunandi áslætti
- leiki með sannfærandi og persónulegum tóni
- hafi öðlast tón sem hæfir stíl tónlistarinnar
- sýni tónmótun sem hæfir stíl tónlistarinnar
- ráði yfir víðu styrkleikasviði
- geti dregið fram laglínu eða einstakar raddir
- noti pedal á markvissan og fjölbreyttan hátt
- hafi öðlast nokkra reynslu af leik á rafmagnspíanó og hljóðgervla

- hafi öðlast nokkra reynslu af leik á Hammond-orgel og Rhodes-píanó
- hafi öðlast nokkra reynslu í meðhöndlun magnara, hljóðkerfa, tónbreyta og annarra jaðartækja

Hrynur og form

Nemandi

- hafi öðlast mjög gott hrynskyn
- leiki með hryntilfinningu sem hæfir stíl tónlistarinnar
- skilji og þekki allar algengar formgerðir
- sýni óbrigðult formskyn

Laglína og undirleikur

Nemandi

- flytji laglínur á sannfærandi hátt, m.a. með persónulegri túlkun, hendingamótun og styrkbreytingum
- hafi náð góðum tókum á undirbúnum leik laglína með blokkhljómaraddsetningu, sjá dæmi á bls. 62
- geti leikið hljóma í undirleik af öryggi og smekkvísi
- hafi hlotið umtalsverða þjálfun í að leika einn, m.a. annars í skálmstíl⁶
- hafi þroskaðan skilning á hlutverki síns hljóðfæris í hljómsveit

Tónstigar og hljómar

Nemandi

- hafi þjálfast reglulega í leik og notkun eftirfarandi tónstiga í öllum tóntegundum:
  - dúr
  - djassmoll⁷
  - allar kirkjutóntegundir
  - dúr-pentatónískur
  - moll-pentatónískur
  - blústónstigi
  - mixólýdískur (b9 b13)
  - breyttur⁸
  - lýdískur b7
  - samhverfur minnkaður – hálfur/heill
  - samhverfur minnkaður – heill/hálfur
  - heiltónatónstigi
- þekki og skilji alla hljóma og hafi þjálfast reglulega í leik þeirra
- hafi kynnst óhefðbundnum hljómunum, svo sem samsettum eða skástríkhljómunum⁹

---

⁶ „Stide“.

⁷ Moll með stórrí sexund og stórrí sjöund.

⁸ „Altered“.

⁹ „Slash“, „hybrid“.

- hafi á valdi sínu samstígan krómátískan tónstíga frá hvaða nótu sem er, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu gagnstígan krómátískan tónstíga frá hvaða nótu sem er, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu alla samstíga dúrtónstíga, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu alla samstíga hljómhæfa molltónstíga, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund á milli handa
- hafi á valdi sínu alla gagnstíga dúrtónstíga, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu alla gagnstíga hljómhæfa molltónstíga, tvær áttundir með báðum höndum í einu
- hafi á valdi sínu dúrtónstíga í samstígum þrífundum til og með þremur formerkjum, tvær áttundir með hvorri hendi fyrir sig
- hafi á valdi sínu brotna þríhljóma í öllum dúr- og molltóntegundum, tvær áttundir með báðum höndum í einu, sbr. dæmi á bls. 55
- hafi á valdi sínu arpeggjur í grunnstöðu í öllum dúr- og molltóntegundum, fjórar áttundir með báðum höndum í einu

Raddsetning hljóma og hljómasambanda

Nemandi

- hafi á valdi sínu raddsetningu II-V-I hljómfærlis í dúr í öllum tóntegundum, sbr. dæmi á bls. 61
- hafi á valdi sínu raddsetningu II-V-I hljómfærlis í moll í öllum tóntegundum, sbr. dæmi á bls. 62
- hafi góð tök á ferundarraddsetningum
- hafi góð tök á „upper structure“-raddsetningum, sjá dæmi á bls. 51
- hafi góð tök á vinstri handar raddsetningum af öllum gerðum
- hafi kynnst „drop two“-raddsetningum og geti nýtt sér þær í hljómsætingum á laglínunum, sbr. dæmi á bls. 62
- hafi kynnst helstu aðferðum í endurhljómsætingu og notkun staðgengilshljóma
- hafi kynnst fjölbreyttri notkun breyttra forhljóma og geti notað mismunandi gerðir þeirra á skapandi hátt
- geti beitt ofangreindum raddsetningargerðum á sannfærandi og skapandi máta

Fjöldi og val verkefna

Nemandi

- hafi farið yfir viðunandi fjölda verkefna
- hafi fengist við fjölbreytt úrval verkefna
- hafi safnað a.m.k. 32 þekktum lögum á safnlista, þar af a.m.k. 16 djasslögum

Spuni

Nemandi

- geti spunnið liðlega yfir krefjandi hljómferli í dúr og moll
- geti spunnið liðlega yfir krefjandi hljómferli sem ekki eru í ákveðinni tóntegund
- geti spunnið liðlega yfir hljómferli sem innihalda samsetta og flókna hljóma
- sýni grundvallartök á spuna utan ríkjandi tóntegundar¹⁰
- sýni með spuna sínum mjög góðan skilning á hljómrænu innihaldi tónlistarinnar
- sýni góð tök á krómatísku nótnavali í spuna, m.a. með notkun á krómatískum nálgunarnótum og breyttum spennum
- beiti fjölbreyttum hryn í spuna
- hafi kynnst pólýrytmum og rytmískri hliðrun¹¹
- leiki með öruggri hryntilfinningu
- sýni sannfærandi hendingamótun í spuna
- sýni eðlilega framvindu í spuna
- sýni sannfærandi uppbyggingu í spuna
- sýni sannfærandi sjálfsprottna notkun á mismunandi styrkleika- og styrkleikabreytingum, bæði í spuna og flutningi laglína
- geti spunnið á sannfærandi máta út frá hljómagöngum laga af sambærilegri þyngd og nefnd eru sem dæmi um prófverkefni á framhaldsprófi

Samspilsíðkun

Nemandi

- hafi þjálfast reglulega í ýmiss konar samleik
- hafi leikið reglulega í hljómsveitum af ólíkum stærðum og gerðum
- geti unnið undir leiðsögn í samspili og hljómsveitarstarfi
- hafi náð mjög góðum tókum á að fylgja taktslætti og bendingum stjórnanda
- hafi hlotið reynslu í að leiða samspil sjálfur
- hafi náð öruggri og þroskaðri tónmyndun á viðkomandi hljóðfæri
- hafi tekið þátt í stærri verkefnum, svo sem tónleikum í fullri lengd, þematengdum verkefnum og söngleikjum, eftir því sem tök eru á og aðstæður leyfa
- sé meðvitaður um nauðsyn undirbúnings, góðrar ástundunar og reglulegrar tímasóknar í samspili
- hafi hlotið umtalsverða þjálfun í að koma fram á tónleikum

¹⁰ „Outside“.

¹¹ „Displacement“.

Samspilshæfni

Nemandi sýni með leik sínum eftirfarandi atriði í þeim mæli sem eðlilegt getur talist við lok framhaldsnáms:

- hlustun á meðspilara og virkt samspil
- frumkvæði í samleik
- að hann sé móttækilegur fyrir frumkvæði annarra í samleik

Lestur, leikur eftir eyra og utanbókarlærdómur

Nemandi

- hafi þjálfast reglulega í nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum nótnalestri
- hafi þjálfast reglulega í lestri allra bókstafshljóma sem talist geta í almennri notkun, bæði til undirleiks og spuna
- hafi þjálfast reglulega í óundirbúnum lestri allra bókstafshljóma sem talist geta í almennri notkun, bæði til undirleiks og spuna
- sé fær um að leysa úr sjaldgæfum og óhefðbundnum hljómtáknum, bæði til undirleiks og spuna
- hafi mjög góða þekkingu á leiðbeinandi orðum og táknum sem koma fyrir á lagblöðum¹²
- geti lesið og leikið án undirbúnings verkefni sambærileg þeim sem fengist var við á miðprófi
- hafi þjálfast reglulega í að leika laglínur utanbókar
- hafi þjálfast reglulega í að læra hljómagang utanbókar til notkunar í undirleik og spuna
- hafi þjálfast reglulega í læra laglínur og hljómaganga eftir eyra

Upprit

Nemandi

- hafi hlotið umtalsverða þjálfun í að rita niður þekkta spunakafla valinna listamanna
- hafi náð mjög góðum tókum á að læra, líkja eftir og fylgja hljóðrituðum leik þekktra listamanna í völdum spunaköflum

Tónsmíðar

Nemandi

- hafi fengist við tónsmíðar
- hafi fengið tækifæri til að flytja eigin tónsmíðar

---

¹² „Lead sheet“.

Túlkun, tjáning, stíll og framkoma

Nemandi sýni með ótvíræðum hætti

- tilfinningu fyrir túlkun og hendingamótun
- margvísleg blæbrigði og andstæður
- þekkingu og skilning á stíl
- tilfinningu fyrir samleik
- öruggan og sannfærandi leik
- persónulega tjáningu
- viðeigandi framkomu

Námslok

Nemandi

- hafi þjálfast í að setja saman og leiða hljómsveit
- hafi þjálfast í að setja saman fjölbreyttar og áhugaverðar efnisskrár með sannfærandi heildarsvip að markmiði
- hafi undirbúið prófverkefni til flutnings á framhaldsprófi samkvæmt þessari námskrá
- hafi undirbúið efnisskrá til flutnings á tónleikum samkvæmt þessari námskrá, bls. 29

Raddsetning hljóma og hljómferla

Í framhaldsnámi er gert ráð fyrir að nemendur þjálfist enn frekar í því hljómræna efni sem tilheyrir miðnámi. Gert er ráð fyrir dýpri skilningi og enn sveigjanlegri notkun efnisins en í miðnámi. Í framhaldsnámi bætist við „drop two“-raddsetning, tveggja handa II-V-I raddsetningar í dúr og moll, endurhljómsetning, notkun staðgengilshljóma og samsettir eða skástríksljómar. Einnig er lögð áhersla á sólóþíanóleik, meðal annars í skálmstíl („stride“).

Við lok framhaldsnáms er gert ráð fyrir að nemendur séu færir um að takast á við flestar gerðir hefðbundinna og óhefðbundinna hljóma og hljómferla, bæði til undirleiks og spuna.

Dæmi

Tveggja handa raddsetning fyrir II-V-I í dúr

The musical notation shows a two-hand piano exercise in C major, II-V-I progression. The score is in 4/4 time and consists of six measures. The chords are Dm7, G7, CΔ, Dm7, G7, and CΔ. The notation shows the piano part with treble and bass staves.

Tveggja handa raddsetning fyrir II-V-I í moli

Dm⁷(b5) G⁷(b9b13) Cm⁷ Dm⁷(b5) G⁷(b9b13) Cm⁷

Blokkhljómar – „drop two“ raddsetning

Cm⁶ Gm⁷ C⁷

Verkefnalistar í framhaldsnámi

Lög og önnur viðfangsefni nemenda í rytmísku tónlistarnámi eru alla jafna sameiginleg fyrir alla, þ.e. óháð hljóðfærum. Af þessari ástæðu er birtur einn sameiginlegur listi með dæmum um safnbækur og bækur með verkum einstakra tónskálda á bls. 259–261 í þessu riti. Hið sama á við um bækur er varða spunatækni en þær eru einnig birtar á sameiginlegum lista á bls. 261–264.

Eftirfarandi listi hefur að geyma viðbótarefni sem sérstaklega getur nýst píanónemendum í rytmísku tónlistarnámi. Vakin er athygli á að flestar kennslubækur í rytmískri tónlist spanna vítt svið og geta nýst nemendum á ýmsum stigum. Listanum er raðað eftir stafrófsröð höfunda og útgefanda getið fyrir neðan titil verks eða bókar.

Kennsluefni

CROOK, HAL

How to comp
Advance Music

GILLESPIE, LUKE

Stylistic II/V/I voicings for
keyboardists
Jamey Aebersold

HUGES, FRED

The jazz pianist: Left-hand voicings
and chord theory
Alfred

LEVINE, MARK

Piano Masterclass: The drop 2
book
Sher Music

LEVINE, MARK

The Jazz Piano Book
Sher Music

MANTOOTH, FRANK

Voicings for jazz keyboard
Hal Leonard

TRACY, MIKE
 Jazz piano voicings for the non-
 pianist
Jamey Aebersold

Framhaldspróf

Framhaldspróf er lokapróf á námsferli í tónlistarskóla. Prófið er þríþætt: hljóðfærapróf, tónleikar og tónfræðapróf. Í kafla um áfangapróf á bls. 22–33 í þessu riti er að finna umfjöllun um áfangapróf, þ.m.t. tilgang, skipulag, prófþætti og vægi þeirra, lengd prófa, prófreglur, prófdæmingu og einkunnagjöf. Umfjöllun um tónleika við lok framhaldsnáms er að finna á bls. 29 í þessu riti. Mikilvægt er að allir, sem hlut eiga að máli, kynni sér þessi atriði vandlega.

Verkefni og prófkröfur

Á framhaldsprófi skal nemandi leika tvö aðallög. Auk þess skal hann leggja fram lista með 32 lögum og velur prófdómari eitt þeirra til flutnings. Alls eru því undirbúin 34 lög og skulu þau öll vera í samræmi við kröfur námskrárinnar. Miðað er við að a.m.k. helmingur laga samkvæmt prófþætti 1 sé djasstónlist. Aðrir prófþættir eru upprit, æfing, tónstigar og hljómar, val og óundirbúinn nótnalestur auk þess sem gefið er fyrir heildarsvip prófsins.

Miða skal við að heildartími á framhaldsprófi fari ekki fram yfir 60 mínútur. Á prófinu skal nemandi flytja öll lög samkvæmt prófþætti 1 utanbókar. Sama á við um upprit samkvæmt prófþætti 2 og tónstiga og hljóma samkvæmt prófþætti 4. Einnig skal leika valverkefni samkvæmt prófþætti 5 b) og 5 c) utanbókar. Önnur prófverkefni, þ.e. æfingu samkvæmt prófþætti 3 og val samkvæmt prófþætti 5 a) , má leika eftir nótum. Eðli málsins samkvæmt er óundirbúinn nótnalestur samkvæmt prófþætti 6 alltaf eftir nótum.

Prófþættir eru þessir:

1. **Verk** (36 einingar alls) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
  - a) Tvö ólík aðallög, flutt með hljómsveit (12 einingar hvort).
  - b) Eitt lag af 32 laga lista, flutt með hljómsveit – valið af prófdómara (12 einingar).
2. **Upprit** (12 einingar) flutt með upprunalegri upptöku.
3. **Æfing** (12 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
4. **Tónstigar og hljómar** (15 einingar) í samræmi við kröfur greinanámskrár.
5. **Val** (10 einingar). Nemandi velji eitt eftirtalinna viðfangsefna:
  - a) Leiki frumsamið verk eða eigin útsetningu.
  - b) Leiki verk af sambærilegri þyngd og önnur prófverkefni.
  - c) Leikið verk á annað hljóðfæri úr sömu fjölskyldu og aðalhljóðfæri.

6. **Óundirbúinn nótnalestur** (10 einingar).
  - a) Hefðbundinn nótnalestur (5 einingar).
  - b) Lestur bókstafshljóma og spuni yfir þá (5 einingar).
7. **Heildarsvipur** (5 einingar).

Hér á eftir eru fyrst birt dæmi um prófverkefni á framhaldsprófi. Síðan eru birt fyrirmæli um leikmáta þeirra tónstiga og hljóma sem krafist er til prófs.

Verk, safnlisti og æfingar

Eftirfarandi dæmum um prófverkefni á framhaldsprófi er ætlað að skilgreina þyngdarstig prófsins. Fullt eins má velja önnur verkefni af sambærilegri þyngd.

Dæmi um aðallög og ný lög á safnlista

Anthropology (Parker)
 Bolivia (Walton)
 Darn that dream (Van Heusen)
 Elm (Beirach)
 Giant steps (Coltraine)
 Nefertiti (Davis)
 Prism (Jarrett)
 Ruby my dear (Monk)
 Very Early (Evans)
 Woody'n You (Gillespie)

Dæmi um upprit

Bill Evans – Love for sale (Miles Davis: '58 sessions) – a.m.k. 2 mínútur af sólói
 Herbie Hancock – All of you (Miles Davis: My funny valentine) – a.m.k. 2½ mínúta af sólói

Dæmi um æfingar

MOSZKOWSKY, MORITS
 Etýða í F-dúr op. 72, nr. 6
 Úr: Moszkowsky: 15 Études de
 Virtuosité op. 72
 Schirmer

CZERNY, CARL
 Æfing í As-dúr op. 740, nr. 6
 Úr: Czerny: Art of Finger Dexterity
 op. 740
 Peters / Alfred Music

Tónstigar og hljómar

Til prófs skal undirbúa eftirfarandi tónstiga og hljóma með þeim hætti sem mælt er fyrir um hér á eftir. Í prófinu velur prófdómari þá tónstiga og hljóma sem leiknir eru.

Efni og leikmáti

Nemandi geti leikið

- samstígan krómatískan tónstiga frá hvaða nótu sem er, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund milli handa
- gagnstígan krómatískan tónstiga frá c' eða fí's', tvær áttundir með báðum höndum í einu
- samstíga dúrtónstiga í öllum tóntegundum, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund milli handa
- samstíga hljómhæfa molltónstiga, í öllum tóntegundum, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund milli handa
- tvo dúrtónstiga að eigin vali í samstígum þríundum, tvær áttundir með hvorri hendi fyrir sig
- brotna þríhljóma í tveimur dúrtóntegundum og tveimur molltóntegundum, tvær áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund milli handa, sbr. tóndæmi á bls. 55
- arpeggiur í tveimur dúrtóntegundum og tveimur molltóntegundum að eigin vali, fjórar áttundir með báðum höndum í einu, ein áttund milli handa
- eftirfarandi tónstiga með hægri hönd, tvær áttundir:
  - djassmoll¹³
  - allar kirkjutóntegundir
  - blústónstigi, dúr-pentatónískur, moll-pentatónískur
  - mixólýdískur (b9 b13)
  - breyttur¹⁴
  - lýdískur b7
  - samhverfur minnkaður (1/2-1), samhverfur minnkaður (1-1/2)
  - heiltónatónstigi
- hvaða hljóm sem er

Hraði

Nemandi

- leiki tónstiga eigi hægar en M.M. ♩ = 90, miðað við að leiknar séu sextándapartsnótur
- leiki brotna hljóma, forsöundarhljóma og arpeggiur eigi hægar en M.M. ♩ = 80, miðað við að leiknar séu sextándapartsnótur
- leiki dúrtónstiga í samstígum þríundum með hvorri hendi fyrir sig eigi hægar en M.M. ♩ = 80 miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur
- leikið þá tónstiga sem einungis skulu leiknir með annarri hendi (rytmíska tónstiga) eigi hægar en M.M. ♩ = 120, miðað við að leiknar séu áttundapartsnótur
- leiki tónstiga og hljóma jafnt, hiklaust, legato og utanbókar

¹³ Moll með stórri sexund og stórri sjöund.

¹⁴ „Altered“.